XIII. ANTROPOLOGINĖS MEDŽIAGOS TYRIMAI

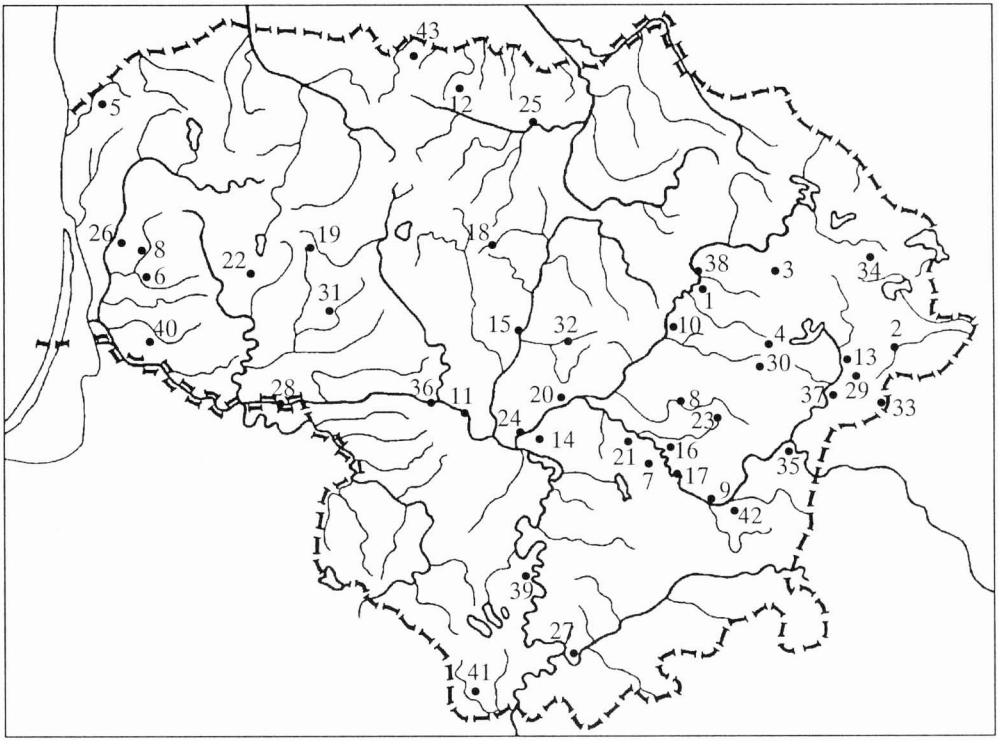

113 pav. Antropologinės medžiagos tyrimai:
Fig. 113. Explorations of archaeological material:

1 – *Anykščiai*, 2 – Ažušilė, 3 – Bajoriškiai, 4 –Baltadvaris, 5 – Benaičiai, 6 – Daukšaičiai, 7 – Ganconys, 8 – Gerduvėnai, 9 – Gudeliai, 10 – Jakšiškis (*Jakšiškis*), 11 – *Jaučiakiai*, 12 – *Joniškis*, 13 – Kaltanėnai, 14 – Karmėlava, 15 – *Kėdainiai*, 16 – *Kernavė*, 17 – Kernavė–Kriveikiškis, 18 – *Kleboniškiai*, 19 – Kražiai, 20 – Laikiškiai, 21 – Lalėnai, 22 – Laukuva, 23 – *Laužiškis*, 24 – *Lentainiai*, 25 – Linkuva, 26 – Maciuičiai, 27 – Merkinė, 28 – Naudvaris, 29 – Paduobė–Šlataliūnė, 30 – Paežeriai, 31 – Pašešuvis, 32 – Pašėtė, 33 – Peršaukštis, 34 – *Salakas*, 35 – Santaka, 36 – Seredžius, 37 – Sudota, 38 – *Šeimyniškėliai*, 39 – Užubaliai, 40 – Vanagiai, 41 – Veisiejai, 42 – Vilnius (*Vilnius*), 43 – *Žagarė*. (Kursyvu pažymėti vietovių pavadinimai rodo zooarcheologinės medžiagos tyrimus, kiti – antropologinės).

ZOOARCHEOLOGINĖS MEDŽIAGOS TYRIMAI

Linas DAUGNORA

2002 m. tyrinėta medžiaga iš įvairių Lietuvos vietų.

1. Anykščių senamiestis, A. Baranausko aikštė Nr. 8. XVII–XVIII a. medžiagą analizei pateikė archeologas dr. G. Zabiela. Nustatyta 12 naminių gyvulių kaulų: galvijo (*bos bovis*) (3 vnt.), avies arba ožkos (*ovis aries / capra hircus*) (7 vnt.), arklio (*equus caballus*) (2 vnt.)

2. Jakšiškio pilkapynas, Anykščių r. Pilkapis 1. Medžiagą pateikė archeologė A. Simniškytė. Rasti 6–7 m. eržilo kaulai.

Kasinėjant atskirus piliakalnius rasta gyvulių ir paukščių kaulų:

3. Jaučakių piliakalnio senovės gyvenvietė (AR 378), Kauno r., Vilkijos sen. (Šurfai 3, 4, 8, 9). Medžiagą analizei pateikė archeologas A. Vaškelis. Nustatyti 67 naminių gyvulių kaulai: galvijo (*bos bovis*) (21 vnt.), avies arba ožkos (*ovis aries / capra hircus*) (5 vnt.), kiaulės (*sus suis*) (32 vnt.), paukščio šlaunikaulio fragmentas (1 vnt.); 10 kaulų fragmentų nustatyti nepavyko.

4. Joniškio miestas. Medžiagą pateikė JIKM archeologas E. Vasiliauskas.

Miesto aikštė Nr. 17, šurfas 1, 1 sluoksnis, gylis – 0,0–0,8 m. 2 šonkaulių fragmentai, 1 vamzdinio kaulo fragmentas, 1 nenustatytas kaulo fragmentas.

Joniškis, Miesto aikštė Nr. 15, šurfas 2, XVI–XIX a. 1 galvijo šlaunikaulio fragmentas (dešinė pusė), 1 paukščio petikaulio fragmentas, galvijo šonkaulio fragmentas, 1 paukščio petikaulio fragmentas, 2 dubens kaulo fragmentai.

Joniškis, Miesto aikštė, šurfas 3. Gylis – 0,7–1,1 m, XVI–XVII a. 1 galvijo pirštakaulis, 1 galvijo pėda (dešinė pusė), galvijo (?) dubens kaulo fragmentas.

Joniškis, Miesto aikštė Nr. 17, XVI–XVII–XVIII a., šurfas 4. 1 galvijo pėdos kaulas (kairė pusė), 1 galvijo apatinio žandikaulio fragmentas, 1 galvijo plaštaka (24–30 mėn. amžiaus), avies arba ožkos petikaulis (dešinė pusė), avies arba ožkos dilbio kaulai 1 (33–48 mėn. amžiaus), avies arba ožkos blauzdikaulio fragmentas 1 (15–24 mėn. amžiaus), kiaulės kaklo slankstelis 1, antrasis kaklo slankstelis (fragmentas), 2 slankstelio fragmentai, 6 šonkaulių fragmentai, 1 petikaulio fragmentas ir 3 nenustatyti kaulų fragmentai.

Joniškis, Šiaulių g. Nr. 1–24, gylis – 1,2 m. 1 arklio šlaunikaulis (kairė koja), 1 arklio dilbio kaulas (dešinė pusė), 1 galvijo pėda.

Joniškis, 2001 m. Šiaulių Senoji g. Nr. 2–4, šurfas 1, gylis – 1,4–1,92 m. 1 šlaunikaulis (višta), 1 petikaulis (paukštis), 1 paukščio kaulo fragmentas, 1 blauzdikaulio fragmentas, galvijo 1 viršutinio žandikaulio krūminis dantis.

Joniškis, 2001 m. Šiaulių Senoji g. Nr. 2–4, šurfas 2, gylis – 1,2 m. 1 tauro (?) rago fragmentas, 1 apatinio žandikaulio fragmentas, 1 avies arba ožkos juosmens slankstelis.

Joniškis, 2001 m., XVI–XIX a., Šiaulių Senoji g. Nr. 2–4, šurfas 1 A/2–3, gylis – 1,54 m.

1 galvijo apatinio žandikaulio fragmentas ir 1 nenustatyto kaulo fragmentas.

5. Kernavė. Medžiagą analizei pateikė prof. dr. A. Luchtanas.

Kernavės XIII–XIV a. kasinėjimų paukščių osteologinę medžiagą sudarė 87 kaulai ir

jų fragmentai. Morfologiškai lyginant iškastinius kaulus su šių dienų paukščių skeletu, nustatytos keturios paukščių rūšys. Tai vištа (*Gallus domesticus*), naminė žąsis (*Anser domesticus*), naminė antis (*Anas domesticus*) ir gulbė giesmininkė (*Cygnus cygnus*). Daugiausia nustatyta vištų kaulų (74,7%). Paukščio skeleto atžvilgiu kaulai labai įvairūs. Dominavo petikauliai (*Humerus*), šlaunikauliai (*Femur*) ir blauzdos – kulno (*Tibiotarsus*) kaulai.

Dalis Kernavėje ir jos apylinkėse (Aukuro kalne, Pajautos slėnyje) XIII–XIV a. iškastos paukščių kaulinės medžiagos analizuota straipsnyje (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2001, p. 567–580).

6. Kernavės viršutinis miestas, 2002 m. Osteologinę medžiagą pateikė archeologė D. Vaičiūnienė. Šios medžiagos analizė pateikta straipsnyje, kuris bus atspausdintas Lietuvos archeologijos t. 26, 2004 m.

7. Kėdainių senamiestis. Senosios rinkos aikštės Š pakraštys. Medžiagą analizei pateikė archeologas A. Juknevičius (kasinėta 2001 m.).

Gyvulių kaulai iš Kėdainių senamiesčio Senosios rinkos Š dalies, XV a. horizonto.

Senoji rinka yra seniausia turgaus aikštė Kėdainiuose. Ji suplanuota apie XV a. vidurį tuometinių Kėdainių ŠR pakraštyje, prie prekybinio Kauno–Rygos vieškelio, anuomet per Kėdainius ėjusio dabartinės Smilgos g. vietoje. Pagal 1990–1992 m. kasinėtas aikštės P ir V prieigas nustatyta, kad turgaus aikštė suplanuota sudegusios gyvenvietės dalies plote. Spėjama, kad gyvenvietė turgaus aikštės vietoje įsikūrė XIV a. pabaigoje. 2001 m. kasinėjant aikštės Š pakraštį, 120 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus atkastas XV a. sluoksnis su medinio užstatymo liekanomis, puodų šukėmis ir gyvulių kaulais. Šioje vietoje iškasti 32 kaulai: galvijo (*bos bovis*) (20 vnt.), avies arba ožkos (*ovis aries / capra hircus*) (5 vnt.), kiaulės (*sus suis*) (4 vnt.), ir nenustatyti 3 kaulai.

8. Klebonіškių kaimas, Radviliškio r.

2001 m. archeologiniai kasinėjimai centrinėje kaimo dalyje. Medžiagą analizei pateikė archeologas A. Juknevičius. Pirmą kartą analizuota osteologinė medžiaga, iškasta kaimo vietovėje. Nustatyti 28 naminių gyvulių kaulai: galvijo (*bos bovis*) (6 vnt.), avies arba ožkos (*ovis aries / capra hircus*) (3 vnt.), kiaulės (*sus suis*) (3 vnt.) arklio (*equus caballus*) (2 vnt); 14 kaulų fragmentų nustatyti nepavyko.

9. Laužiškio piliakalnis (Širvintų r.), I–VI, XIV ir XVI–XVIII a. (P7). Medžiagą analizei pateikė archeologas dr. G. Zabiela. Nustatyta 80 naminių gyvulių kaulų: galvijo (*bos bovis*) (35 vnt.), avies arba ožkos (*ovis aries / capra hircus*) (12 vnt.), kiaulės (*sus suis*) (17 vnt.), arklio (*equus caballus*) (16 vnt.); 94 kaulų fragmentų nustatyti nepavyko.

Laužiškio piliakalnis (Širvintų r.), I–VI, XIV ir XVI–XVIII a.

Nustatyti 132 naminių gyvulių kaulai: galvijo (*bos bovis*) (31 vnt.), avies arba ožkos (*ovis aries / capra hircus*) (51 vnt.), kiaulės (*sus suis*) (34 vnt.), arklio (*equus caballus*) (16 vnt). Galvijo ir arklio kaulai priklausė dviem gyvūnams (MIS–2).

Laužiškio piliakalnis (Širvintų r.), I–VI, XIV ir XVI–XVIII a. (L02, P5).

Nustatyti 4 naminių gyvulių kaulai: galvijo (*bos bovis*) (2 vnt.), avies arba ožkos (*ovis aries / capra hircus*) (2 vnt.); 9 kaulų fragmentų nustatyti nepavyko.

Laužiškio piliakalnis (Širvintų r.) I–III, XIV ir XVI–XVIII a. (L02, P7).

Nustatyti 26 naminių gyvulių kaulai: galvijo (*bos bovis*) (3 vnt.), avies arba ožkos (*ovis*

aries / capra hircus) (21 vnt.), arklio (*equus caballus*) (2 vnt.).

10. Lentainių piliakalnis, Kauno r., Domeikavos sen. Lentainių piliakalnio (AR 367) Neries slėnio gyvenvietė (V–X a.). Medžiagą analizei pateikė archeologas A. Žalnierius. Nustatyti 45 naminių gyvulių kaulai: galvijo (*bos bovis*) (15 vnt.), avies arba ožkos (*ovis aries / capra hircus*) (6 vnt.), kiaulės (*sus suis*) (7 vnt.), šuns (*canis familiaris*) (3 vnt); 14 kaulų fragmentų nustatyti nepavyko.

11. Salako pilkapynas, Zarasų r. Pilkapis 2 (IX–XII a.). Medžiagą pateikė archeologas E. Butėnas. Rasti jauno arklio kaulai.

12. Šeimyniškėlių piliakalnis (Anykščių r.), XIII–XIV a. Medžiagą analizei pateikė archeologas dr. G. Zabiela.

Nustatyti 33 naminių gyvulių kaulai: galvijo (*bos bovis*) (17 vnt.), avies arba ožkos (*ovis aries / capra hircus*) (9 vnt.), kiaulės (*sus suis*) (2 vnt.), arklio (*equus caballus*) (5 vnt); 85 kaulų fragmentų nustatyti nepavyko.

13. Vilnius, Šiaurės miestelis. Napoleono karių laidojimo vieta, 1812 m. Archeologas doc. dr. A. Kuncevičius. Kaulus pateikė doc. dr. R. Jankauskas.

1 maišas (83 kaulai). Trijų arklių kaulai (MIS–3). Vieno arklio amžius – 12–14 m. Kito arklio vamzdinių kaulų epifizės nesuaugę, t. y. gali būti jaunesnis kaip 5 m. amžiaus. Papildomai rastas galvijo stipinkaulis ir šlaunikaulis bei kiti kaulai (5 vnt.). Galvijo amžius – 42–48 mėn.

2 maišas (48 kaulai). Daugiausia kaulai priskirti arkliams. Minimalus individų skaičius (MIS) yra 2. Vienas arklys – eržilas. Pagal priekinius dantis ir iltis – 6–7 m. amžiaus. Kito arklio amžius – 10–12 m. Kulno kaulų patologija (špatas). Papildomai rasti galvijui priklausantys 4 kaulai ir šuns pirštakaulis.

3 maišas. Rasti 77 kaulai. Dauguma kaulų priklausė arkliui. MIS yra 2. Pagal ausies piramidžių skaičių turėtų būti 3 arkliai. Galvijo kaukolės, dantų, apatinio žandikaulio, mentės, petikaulio, stipinkaulio, blauzdikaulio ir pirštų kaulai ar jų fragmentai (15 vnt.).

4 maišas (60 kaulų). Arkliui priskirti 42 kaulai, MIS yra 2. Vienam arkliui rasta kulno kaulų patologija (špatas). Rasta 18 galvijų kaulų fragmentų.

5 maišas (50 kaulų). Iš jų – 2 arklių kaulai (MIS–2).Vieno arklio amžius – iki 5 m. (stipinkaulio epifizė atitrūkusi, alkūnkaulio gumburas atitrūkęs). Rasta 17 galvijui priklausančių kaulų (tarp jų – su pirštų patologija). Taip pat rasti du kiaulės pirštikauliai, du avies arba ožkos kaklo ir juosmens slanksteliai.

6 maišas (13 kaulų): arklio (6 kaulai) ir galvijo (8 kaulų fragmentai).

7 maišas (48 kaulai). Arkliui priklausė 40 vnt., MIS–2. Vieno amžius – 5,5–6,0 m., kito – daugiau kaip 15 m. Nustatyti ir 8 galvijo kaulai.

8 maišas (9 kaulai). Iš 7 kaulų nustatyta, kad arklių būta 2 (MIS–2) ir 2 galvijo kaulai.

9 maišas – Šiaurės miestelyje iškasti atsitiktiniai radiniai. Juos sudarė 84 kaulai, kurie priklausė arkliams (71 kaulas, dauguma slankstelių – 51 vnt.) ir galvijui (13 vnt.).

13. Žagarė, 2001 m. Medžiagą pateikė JIKM archeologas E. Vasiliauskas.

Žagarė, 2001 m. Vilniaus gatvė Nr. 40–42. Gylis – 0,7 m. Galvijo trečiasis krūminis dantis (dešinė pusė), apatinio žandikaulio fragmentas (galvijo?), 2 šonkaulių fragmentai, 3 vamzdinių kaulų fragmentai.

Žagarė, 2001 m. Vilniaus g. Nr. 22, trasa 11, šurfas 9, gylis – 1,35 m. Avies arba ožkos apatinis žandikaulis (dešinė pusė), 1 galvijo šonkaulis, 1 šonkaulio fragmentas, 1 nenustatytas kaulo fragmentas.

Žagarė, 2001 m. Vilniaus g. Nr. 22, trasa 11, šurfas 9, gylis – 1,1 m. 1 ožio ragas (kairė pusė), 1 galvijo viršutinio žandikaulio krūminis dantis, galvijo apatinis žandikaulis (dešinė pusė), 1 galvijo premoliaras.

Žagarė, 2001 m, Vilniaus g. Nr. 22, trasa 11, šurfas 9, gylis – 11,2–1,3 m. 1 ožio ragas.

Žagarė, 2001 m., Vilniaus g. Nr. 22, trasa 11, šurfas 9, gylis – 0,7 m. Avies arba ožkos 1 dilbio kaulas (dešinė pusė).

Žagarė, 2001 m., Vilniaus g. Nr. 22, trasa 11, šurfas 9, gylis – 0,9–1,1 m. 2 šonkaulių fragmentai, 1 petikaulio fragmentas, 1 nenustatytas kaulo fragmentas

EXPLORATION OF THE ZOOARCHEOLOGIC MATERIALS

In 2002, the laboratory of osteological explorations of LVA explored the osteological material gathered during the archaeological explorations in the Kernavė hill-fort, the Kėdainiai Old Town, the Kleboniškės village (Radviliškis district), the Jaučiakiai hill-fort (Kaunas district), the Lentainiai hill-fort (Kaunas district), Laužiškis hill-fort (Širvintos district), the Šeimyniškėliai hill-fort (Anykščiai district), the Anykščiai, Žagarė, Joniškis, Vilnius (the territory of the Northern Town) Old Towns, the Jakšiškės hill-fort (Anykščiai district).

ANTROPOLOGINĖS MEDŽIAGOS TYRIMAI

Arūnas BARKUS, Rimantas JANKAUSKAS, Agnius URBANAVIČIUS

2002 m. VU MF ištirti 1182 asmenų palaikai iš griautinių (1153) ir degintinių (29) palaidojimų (iš 36 paminklų). Medžiaga išvalyta, konservuota, identifikuota ir dokumentuota. Mokslinės informacijos požiūriu vertinga medžiaga saugoma katedros saugyklose. Žemiau pateikiama trumpa ištirtosios medžiagos charakteristika.

Akmens ir bronzos amžiai

Degintiniai kapai

Benaičiai (Kretingos r., A. Merkevičiaus 2001 ir 2002 m. tyrinėjimai).

Kapas 2. Nedidelis kiekis gelsvai rusvos spalvos vidutinės deformacijos smulkių kaulų fragmentų (nedidelė laužavietė, degimo temperatūra – apie 600–700°C). Palaikai greičiausia suaugusio asmens, lytis ir tikslesnis amžius nenustatyti. Palaikai iš laužavietės surinkti ne visi.

Griautiniai kapai

Benaičiai (Kretingos r., A. Merkevičiaus 2002 m. tyrinėjimai).

Perkasa 12. Kapas 3. Stipriai erodavę kūdikio (0–1 m.) kaukolės skliauto fragmentai.

Geležies amžius

Degintiniai kapai

Ažušilė (Ignalinos r., Z. Baubonio 2002 m. tyrinėjimai).

Pilkapis 4. Suardytas kapas. Degintiniai kaulai iš suarto sluoksnio, daugiausia kvartalinėje linijoje, keletas iš sampilo tarp kelmų. Kaulai visiškai perdegę (gelsvai kreminės spalvos, stipriai deformuoti), fragmentai negausūs, smulkūs. Amžius ir lytis neidentifikuota.

Pilkapis 5. Degintiniai kaulai iš suarto sluoksnio ŠV ir PV ketv. Vidutinis kiekis visiškai perdegusių fragmentų, kai kurie nevisai perdegę (pilkos spalvos) – du asmenys ar netolygi degimo temperatūra. Identifikuoti suaugusios moters kaulų fragmentai.